

Znanost o obrani i zaštiti
Politika obrane
Globalna sigurnost
Nacionalna sigurnost
Mirovne studije
Civilna obrana

DEFENDOLOGIJA

Science of Defense
Defence Policy
Global Security
National Security
Peace Studies
Civil Defense

Broj 1, God. 2.

Sijecanj 1999.

Zagreb, Hrvatska

KORAK U ISKORAK

Covjeka i ljudsko društvo od postanka zaokuplja pitanje sigurnosti, odnosno pitanje obrane i zaštite kao puta do sigurnosti. Radi se o egzistencijalnom i vječnom pitanju. Egzistencijalnom, jer bez sposobnosti za obranu i zaštitu, odnosno održanje sigurnosti na egzistencijalnoj razini nema opstanka; vječnom, jer su ugroženosti trajne pa je trajna i obrambeno-zastitna funkcija (odvijek i do vijeka).

Sve je bilo lako i jednostavno do sredine 20. stoljeca. Ljudi, ma kako zestoke ratove vodili i ma sto radili, nisu mogli dovesti u pitanje svoj opstanak i opstanak života na Zemlji uopće. Od sredine ovoga stoljeca stvari su se počele bitno i višestranom mijenjati. Ovladavanjem nuklearnom energijom (nuklearno oružje, reaktori...) covjek je postao toliko mocan da može unistiti sav ljudski rod i više od toga. I, za to mu više nije potreban rat.

Ugrozavanje je postalo globalno¹ i višesmjerno. Od rata (posebice svjetskog i nuklearnog) ono se proširilo na područje kemijskih i bioloskih dostignuca te bioinženjeringa, na područje okolisa i ekosustava (globalno zagadivanje, probijanje ozonskog omotaca, ambijent staklenika...), na područje globalnih ljudskih (društvenih, ekonomskih, politickih, civilizacijskih...) odnosa, stanja (siromastvo, glad, zedj, bolesti, masovna umiranje...) i procesa, te odnose covjeka i prirode.

No ne siri se samo lepeza izvora i oblika globalnog (i lokalnog) ugrozavanja, nego i prostor ugrozavanja, i to sve dublje u mikrosvijet i sve dalje u Svemir. Doslo je vrijeme da covjecanstvo (a to prije svega znaci onaj njegov dio koji u svojim rukama drzi kljucave i kormilo društvenih procesa) preispita svoj odnos prema sigurnosti u svim njenim aspektima, odnosno prema obrambeno-zastitnoj funkciji, ne više (samo) kao o politickoj, nego prije svega kao egzistencijalnoj funkciji. Ako to ne uradi ceka ga gubitak otpornosti na ugroženosti (opca sida) i sposobnosti da ih savlada, a to znaci propast, tiho umiranje .

Covjek mora istraziti obrambeno-zastitne i sigurnosne probleme s kojima se suočio. Za to mu više nisu dovoljne razne uze (usmjerene) znanstvene discipline (polemologija, vojne znanosti, viktinologija, ekologija, znanosti o zdravlju, kriminologija...), jer se radi o globalnom i vrlo slozenom pitanju, koje pociva na odredjenim jedinstvenim zakonitostima. Odgovor treba traziti razvijanjem jedinstvene sustavne znanosti o obrani, zaštiti i sigurnosti, koja će istraziti te zakonitosti, na njima povezati dostignuca svih posebnih obrambeno-zastitno-sigurnosnih znanstvenih disciplina i otkriti optimalne mogucnosti ostvarivanja obrambeno-zastitne funkcije u globalnim mikro i makro razmjerima (svemirskim, planetarnim, regionalnim, nacionalnim, individualnim; bioloskim i ekoloskim).

¹ Globalno ugrozavanje je ono koje istovremeno ugrozava globalno bice (ili globalni prostor) i svaki njegov dio. Primjerice, globalno ugrozavanje Planeta Zemlja istovremeno ugrozava Planet (covjecanstvo, zivi svijet) u cjelini, svaki kontinent, svaku drzavu i svakog covjeka (odnosno svako živo bice).

Ovim pitanjima bavili smo se na Studiju obrane i zaštite Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u razdoblju 1984.-1994., tj. sve dok Studij nije po odluci hrvatskih državnih vlasti prestao s radom. Studenti su slusali predmet Konceptija i sustav obrane i zaštite koji je bio profiliran kao znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti (defendologija). Osnove znanosti o obrani, zaštiti i sigurnosti izlagane su i na tadasnjem poslijediplomskom studiju obrane, a u tom pravcu je bio usmjeren i znanstveni projekt Suvremeni sustavi obrane (koji je financiralo Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske) na kojemu smo timski radili od 1990. do 1996., a u okviru kojega su obranjena tri doktorata (Tomo Radicevic, Sinisa Tatalovic i Marinko Ogorec) i objavljene cetiri knjige (Javorovic: Društvene promjene i obrana i zaštita, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1990.; Grupa autora: Suvremeni sustavi civilne obrane, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1992.; Javorovic: Hrvatski domovinski rat - Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske, Defimi, Zagreb, 1995.; Tatalovic: Upravljanje u političkim sustavima i sustavima obrane, Defimi, Zagreb, 1996.). U okviru znanosti o obrani, zaštiti i sigurnosti obranjeno je jos nekoliko doktorata i veci broj magistarskih radova.

Fakultet političkih znanosti je 1993. pripremio i Sveucilistu u Zagrebu i Ministarstvu obrane Republike Hrvatske predložio poseban program dodiplomskog studija pod nazivom Studij defendologije, ali nikada na taj prijedlog nije dobio odgovor. Program je napravljen na osnovi vlastitih sedamnaestogodisnjih iskustava i provedenog istraživanja o obrazovanju za obranu, zaštitu i sigurnost na sveucilistima diljem svijeta (rezultati ovog istraživanja objavljeni su u prvom broju Defendologije iz 1996.). Za razliku od Hrvatske, slicni studiji postoje u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Na Fakultetu sigurnosti u Skopju je nakon posjete makedonske delegacije Hrvatskoj i nasem Fakultetu političkih znanosti od prije dvije godine u njihov nastavni plan i program uveden predmet Defendologija.

U Hrvatskoj smo jos 1989. osnovali Hrvatsko defendolosko drustvo koje okuplja profesore obrane i zaštite (diplomirane defendologe), kojih je u Hrvatskoj oko tisuću. Slicna drustva su osnovana i u Sloveniji, Makedoniji i u nekom drugim zemljama. Tvrtka Defimi d.o.o. (defendoloska istraživanja, marketing i inženjering) koja se kao privatna, nevladina organizacija bavi defendoloskim istraživanjima, izdavačkom djelatnoscu, organizacijom znanstvenih i stručnih skupova, osnovana je 1992. Ona od pocetka 1998. ima u svom sastavu ustanovljen Centar za defendoloska istraživanja. Ima i dvije izdavačke biblioteke: Defendologija i Hrvatski domovinski rat. Dosada je objavila pet knjiga² i ustanovila znanstvenu reviju Defendologija.

Konstituiranju defendologije pridonosi cinjenica da u svijetu postoje brojni znanstveni instituti i visokoskolske ustanove koji proučavaju obranu, zaštitu i sigurnost te mnogi radovi istaknutih autora, koji se bave globalnom sigurnoscu (poput Samuela P. Huntingtona: Sukob civilizacija, Izvori, Zagreb, 1997.; Zbigniewa Brzezinskog: Izvan kontrole, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1994. i drugih).

Rad koji slijedi je nesto preradjeni izvadak iz moga rukopisa za knjigu Defendologija. Objavljujemo ga sa zeljom da potakne razmišljanja u pravcu razvijanja sustavne znanosti o obrani, zaštiti i sigurnosti. Njime ujedno zelimo uspostaviti kontakt sa znanstvenicima koje ova tematika posebno zanima pa ih molimo da nam se jave.

U narednim brojevima ove revije dat cemo jos nekoliko izvadaka iz navedenog rukopisa.

Bozidar Javorovic

² Objavljene knjige su: Javorovic, Bozidar: Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske, Zagreb, 1995., 374; Vujcic, Vladimir: Politicka tolerancija, Zagreb, 1995., str. 188; Tatalovic, Sinisa: Upravljanje u političkim sustavima i sustavima obrane, Zagreb, 1996., str. 160; Pavkovic, Mate: Hrvatske ratne stete, Zagreb, 1997., str. 212; Kovacevic, Filip: Hrvatske vode i sigurnost, Zagreb, 1998., str. 246.

Bozidar Javorovic

DEFENDOLOGIJA ZNANOST O OBRANI, ZASTITI I SIGURNOSTI

Sazetak: *Svako živo bice i svaka zajednica tezi sigurnosti. Tome ih vodi jedna od tri osnovne životne funkcije obrambeno-zastitna funkcija. Dosada nije razvijena sustavna znanost o obrani, zastiti i sigurnosti mada za to postoji opravdana potreba, pogotovo danas. Obrana, zastita i sigurnost zasnivaju se na odredjenim zakonitostima, koje je potrebno istrazivati kako bi se ljudsko drustvo ispravnije i bolje postavilo prema vlastitoj sigurnosti i sigurnosti svih zivih bica na Zemlji. Sve je vise radova koji se bave temeljnim opcim i globalnim pitanjima obrane, zastite i sigurnosti, kojima se utemeljuje znanost o obrani, zastiti i sigurnosti (defendologija).*

Cljučne riječi: *obrana, zastita, sigurnost, obrambeno-zastitna funkcija, znanost, defendologija.*

Recenzent: *dr. sc. Tomo Radicevic*

1. Pristup

Svaki zivi organizam i svaka zajednica zivih bica po prirodi tezi vlastitoj sigurnosti. To vrijedi i za ljude i njihove zajednice. To je prirodna teznja da se ni u kom pogledu ne narusi vlastiti integritet i da se omoguci, osigura potpun zivot. Konstitucija svakog zivog bica (organizma), ma koliko se oni medjusobno razlikovali, takva je da svojom cjelinom djeluje u funkciji vlastite sigurnosti. Ali, svaki je organizam pored toga osposobljen za vršenje odredjenih funkcija kojima je jedina svrha postizanje i trajno odrzavanje sigurnosti, odnosno zivota. Radi se o **obrambeno-zastitnoj funkciji**.

Tri su osnovne funkcije zivota: (a) **stvaranje novog zivota** (radjanje, odrzanje vrste), (b) **samoodrzanje** (odrzanje jedinke do granice zivotnog vijeka) i (c) **sigurnost, odnosno obrana i zastita zivota**. Bez bilo koje od ovih funkcija zivota ne bi bilo, on se ne bi mogao odrzati. One su programirane i odredjene genetskim kodom zive stanice, odnosno jedinke, organizma, i to tako da sadrže zakonitosti o medjuzavisnosti i medjuuvjetovanosti pojava i procesa u svemiru.

Svaki zivi organizam konstituiran je kao zaokruzena cjelina, kao dio svemira i kao sustav (svemir) za sebe. Na nj djeluju razlicite sile i drugi cinitelji, medju njima mnogi destruktivno. I kao sto se u prirodi sve odvija u interakciji suprotnosti, u njihovom dijalektickom jedinstvu, tako se i zivot zivi kao rezultanta djelovanja razlicitih cinitelja. Medju njima su mnogi koji svojim djelovanjem neposredno ugrozavaju životne funkcije zivih bica, ili utjecu na stvaranje okruzenja, koje otezava ili onemogucuje zivot. Nema nijednog zivog bica (organizma) koje je od ovoga izuzeto. Zato je prirodno sto su sva ziva bica vec genetskim kodom programirana za zastitu, obranu i ocuvanje svog psihofizickog integriteta i osposobljena za stjecanje nekih novih sposobnosti u skladu s uvjetima i zahtjevima svog okruzenja (prilagodjavanje).

Ali ta genetska uvjetovanost ni u kojem slucaju ne znaci ukalupljenost i jednoobraznost. Naprotiv! Prije bi se moglo reci da se nijedna druga vitalna funkcija ne ostvaruje takvim bogatstvom nacina, oblika i metoda kao obrambeno-zastitna.

Obrambeno-zastitna funkcija je funkcija jedinki i zajednica zivih bica. Zajednice su i nastale najvise iz dva razloga: **(a) radi lakseg dolaska do hrane i (b) postizanja vece sigurnosti, odnosno lakse obrane i zastite**. Do kojeg stupnja savrsenosti organizacije zajednice u zivotnom, radnom i obrambeno-zastitnom pogledu moze doci, primjerice, u zivotinjskim zajednicama, vidi se u mrava, pcela, merkata, cvoraka...

Obrambeno-zastitna funkcija je i covjekova prirodna funkcija. Ali za razliku od drugih zivih bica, on na nju moze sam, svjesno, svojom voljom bitno utjecati, pozitivno i negativno.. I ljudske zajednice ostvaruju obrambeno-zastitnu funkciju kao svoju prirodnu funkciju. Ona je, dakle, nuzna funkcija svake ljudske zajednice. Medjutim, ona u ljudskoj zajednici dozivljava odredjenu preobrazbu u skladu s uvjetima i odnosima koji u njoj vladaju i s okruzenjem u kojemu zivi. Kada se zajednica uspostavlja kao drustvo, obrambeno-zastitna funkcija postaje drustvena, a u politickom drustvu i politicka funkcija. Kao prirodna, ona je dosta stabilna, tesko promjenjiva, ali se kao drustvena, posebice kao politicka, relativno brzo mijenja, onako kako se mijenjaju drustveni i politicki uvjeti. To znaci da svakom povijesnom razdoblju ljudskog drustva u cjelini i svakom pojedinom globalnom drustvu (drzavi), odgovara obrambeno-zastitna funkcija sasvim odredjenih znacajki.

I kao sto zivljenje u nekoj odredjenoj zajednici nije moguce bez njene obrane i zastite (osobne i zajednicke), tako ni izucavanje nekog drustva, u proslosti ili danas, ne bi bilo potpuno ni relevantno bez sagledavanja njegove obrambeno-zastitne funkcije (bez toga se ne moze dobiti njegova stvarna slika).

Obrana i zastita su zaista bile predmetom bavljenja ljudi razlicitih zanimanja i zvanja - od politicara, vojnika i gospodarstvenika do znanstvenika, filozofa i teologa, knjizevnika i umjetnika. Nije ih mimoislo ni narodno filozofsko, knjizevno i umjetnicko stvaralastvo. U ucenju Konfucija, Sun Zi-a, Tukidida, Cicerona, Tome Akvinskog, Makijavelija, Hegela, Marksa i Engelsa, Webera, Habermasa i bezbroj drugih poznatih i manje poznatih licnosti, pitanja obrane i zastite, bilo licnosti bilo drzave i drustva (i drustvenih vrijednosti), provlace se kao neprekinuta nit, nekada veoma izrazena i vidljiva, nekada skrivena, ali opipljiva. I u temeljnim djelima ljudske zajednice, kao sto su Biblija, Kuran, Mahabharata, Talmud i sl., veliki dio posvecen je pitanjima sigurnosti, obrane i zastite.

Ipak, i pored svega toga, jos uvijek obrambeno-zastitna funkcija nije cjelovito znanstveno sagledavana i sagledana, niti su istrazene i izucene osnovne zakonitosti na kojima se zasniva, ostvaruje i razvija. Samo od sebe se namece pitanje, zasto je to tako. Odgovor treba traziti prije svega u cinjenici sto se davno prije mogucnosti cjelovitoga misaonog zahvacanja obrambeno-zastitne funkcije (i ne samo nje) ljudskoj zajednici nametnula jedna velika opsnost, koja je prati sve do danasnjih dana. Ta opasnost je rat. On je svojom ulogom u mijenjanju sudbine ljudi i naroda toliko zaokupio njihovu paznju da je sve drugo, sto je u vezi s obranom i zastitom, potisnuo u drugi plan. On se i za agresore i za braniocce javljao kao sve totalniji sukob, sa sve vecim ljudskim zrtvama, razaranjima i materijalnim gubicima. A sudbina ljudi, drzava i naroda postajala je sve neizvjesnija. I ljudi, narodi i drzave su se njime sve vise bavili. Zato ni o cemu drugome, osim mozda o ljubavi i slobodi, nema toliko pisanih radova (znanstvenih, strucnih i umjetnickih) kao o ratu. I ni u sto drugo nisu utrosena tako velika financijska sredstva. Rat je, nazalost, sve do danas ostao glavni pokretac znanstvenoistrazivackog rada i mnogih drugih aktivnosti, a vojna sila u svijetu trosi preko 1.000 milijardi USD godisnje. U oko 14.650 dosadasnjih ratova poginulo je oko 3,55 milijardi ljudi, sto premasuje polovicu danasnje populacije ljudi na Zemlji. Stoga su razmisljanja ljudi dosada najvise usmjeravana ratu, ostavljajuci po strani, kao sporedna i manje vazna, sva druga pitanja i motriska obrane, zastite i sigurnosti. A to su, sto je vrlo vazno, uvijek podrzavali nosioci ekonomske moci i politicke vlasti, odnosno glavni organizatori vojne sile.

Krajem ovoga stoljeca stvari se u pogledu ugrozavanja pocinju bitno mijenjati. Sve do sredine dvadesetoga vijeka rat je predstavljao najveću opasnost za covjeka - pojedinca, za narode i drzave, ali nije mogao dovesti u pitanje opstanak ljudske zajednice i nasega Planeta. Pojavom nuklearnog oruzja i stvaranjem njegovih ogromnih zaliha, nad svijetom se nadvila sasvim nova opasnost - mogucnost unistenja covjecanstva. Po prvi put je ljudski rod dobio moc kojom moze sama sebe unistiti. Ta je moc prosirena izgradnjom

razличitih nuklearnih postrojenja, koja i bez rata mogu ugroziti život na Zemlji, te biološkim i kemijskim ostvarenjima. Izlaskom iz ovoga stoljeća ta lepeza izvora ugrožavanja se dalje širi i globalizira. Najdrastičniji izraz toga procesa je ugrožavanje ekosustava stanjivanjem ozonskog omotaca Planeta i stvaranjem ozonskih rupa u njemu, te stvaranje uvjeta staklenika, koji mogu do katastrofe promijeniti uvjete za život na Zemlji. Sve te nove ugroženosti ugrožavaju istovremeno Planet i svaki njegov dio, ljudsko društvo i svakog čovjeka pojedinačno (globalno ugrožavanje).³ To je nešto sasvim novo u oblasti ugrožavanja. To vraća promišljanje sigurnosti nazad ka izvoru, ka temeljnim pitanjima sigurnosti, odnosno obrambeno-zastitne funkcije, o ostvarivanju koje, u totalitetu, ovisi život i opstanak, ne više samo jedinki, nego ljudskog roda pa i živih bića u cjelini. Stoga je potrebno cjelovito i sustavno znanstveno izučavati obrambeno-zastitnu funkciju, njene zakonitosti i mogućnosti, njene uzročno-posljedične sprege s drugim vitalnim funkcijama - prirodnim, društvenim i političkim, te mogućnost svjesnog utjecaja na njeno svrhovito i djelotvorno ostvarivanje u cilju postizanja pune i trajne sigurnosti pojedinca i zajednice, svih živih bića i njihovog prirodnog okruženja (ekosustava). U tom cilju je neophodno uspostaviti i razviti odgovarajuću znanstvenu disciplinu, s definiranim ciljem i predmetom bavljenja, s odgovarajućim metodama i drugim znanstvenoistraživačkim instrumentarijem, sa sistematiziranim dosadašnjim znanstvenim spoznajama i rezultatima. Potrebno je konstituirati sistemsku obrambeno-zastitnu znanost ili znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti.

O obrani i zaštiti ima puno spoznaja, jer se o njima kao "problemu svih i svakoga" razmišlja u svim znanostima, ali nedostaje sustavni integralni pristup, odnosno istraživanje i uobličavanje onoga što je u ovom području zakonito i temeljno. To je ono što se sada javlja kao nužnost i što zaokuplja sve veći broj znanstvenika koji istražuju obranu, zaštitu i sigurnost.

2. Defendologija - znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti

Zasto znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti?

Zastita, obrana i sigurnost predstavljaju tri članka (varijable) jedinstvene jednadžbe, koja se pojednostavljeno može izraziti kao: $\mathbf{a} + \mathbf{b} = \mathbf{c}$, odnosno: **zastita** + **obrana** = **sigurnost**. Svrha zaštite i obrane je sigurnost živih bića, pa i drugih prirodnih i društvenih sustava. S obzirom na nerazdvojnu povezanost zaštite i obrane te jedinstvo njihove svrhe, odnosno istovjetnost osnovnih zakonitosti na kojima se zasnivaju, može se govoriti o jedinstvenoj funkciji: **obrambeno-zastitnoj funkciji**. Radi se o jednoj od tri osnovne životne funkcije, dakle o funkciji bez koje života nema i ne može biti. Ne postoji nijedan oblik života, nijedan živi stvor, koji nije izložen ugrozi. Bez sposobnosti da se štiti (zaštiti) i brani (obrani), svaki živi organizam (od žive stanice do živog bića, od jedinke do zajednice, odnosno vrste, od virusa i amebe do čovjeka), postao bi žrtvom i najmanje ugroženosti. O kvaliteti obrambeno-zastitne funkcije i njenoj djelotvornosti ovisi stupanj i kvaliteta sigurnosti, odnosno kvaliteta života. S obzirom da ljudi (ljudska zajednica) žele ne samo zadržati postignuti, nego stalno

³ Tu su i mnoge druge ugroženosti poput terorizma, siromastva, gladi i žeđi, masovnih bolesti itd. koje poprimaju globalni značaj. A grozu izazivaju i buduće mogućnosti zloupotrebe bioinženjeringa.

podizati stupanj osobne (individualne) i zajednicke (kolektivne) sigurnosti, tj. da zele utjecati na obrambeno-zastitnu funkciju i sigurnost, oni ih moraju proucavati, otkrivati njihovu bit (sustinu), njihove tajne, odnosno zakonitosti na kojima se zasnivaju i traziti mogucnosti najdjelotvornijeg pozitivnog (stvaralackog) utjecaja na njih. Obrambeno-zastitna funkcija (ukljucujuci i sigurnost kao njen rezultat) je veoma slozena i raznolika, jer su slozeni i raznoliki subjekti u koje je ugradjena i kojima služi, slozene su i raznolike ugrozenosti s kojima se mora suceljavati i uvjeti u kojima se ostvaruje. Zato obrambeno-zastitnu funkciju (i sigurnost) treba istrazivati s razlicitih motrista, sto znaci da se njome moraju baviti razlicite (sve!) znanosti i znanstvene discipline (multidisciplinarnost objekta istrazivanja), a u prakticnom djelovanju sve djelatnosti. Rezultat takvog bavljenja (pristupa) su mnoga saznanja o obrani, zastiti i sigurnosti, vezana za znanstvena podrucja u kojima su istrazivanja vrsena. U odnosu na posebno izrazena ugrozavanja i interese (rat, vojska, mir, zrtva, kriminal...) razvile su se i posebne znanstvene discipline (polemologija, vojna doktrina, irenologija, viktimologija, kriminologija...), a glede zastite zdravlja razvijeni su posebni sustavi znanosti i prakse (medicina, veterina...) s brojnim znanstvenim disciplinama i prakticnim vjestinama.

Obrambeno-zastitna funkcija nije samo slozena, nego je i slojevita. U najdubljem sloju, koji je utemeljuje, su opce zakonitosti na kojima se zasniva i koje je opredjeljuju (odredjuju) kao prirodnu funkciju (opce bioloske obrambeno-zastitne zakonitosti). Te zakonitosti vrijede za obrambeno-zastitnu funkciju kao opcu pojavu, za zivi svijet u cjelini, ali se mogu razlicito iskazivati kod biljaka, zivotinja i ljudi. Na drugom stupnju su zakonitosti koje vrijede za zajednice zivih bica (prirodne obrambeno-zastitne zakonitosti bioloskih zajednica). Na trecem mjestu su zakonitosti koje vrijede samo za obranu, zastitu i sigurnost ljudskog drustva (drustvene zakonitosti), a na cetvrtom zakonitosti u politickoj zajednici (politicke zakonitosti). Te zakonitosti treba proucavati i istrazivati cjelovito, jedinstveno i sustavno, jer im je tako moguće proniknuti u samu bit, a jedino se tako mogu povezati i potpuno iskoristiti rezultati svih dosadasnjih istrazivanja obrane, zastite i sigurnosti u podrucjima raznih znanosti, odnosno znanstvenih disciplina. To je osnovni zadatak **znanosti o obrani, zastiti i sigurnosti, odnosno defendologije**. Treba naglasiti da se znanost o obrani, zastiti i sigurnosti ne moze zasnivati samo na povezivanju rezultata usmjerenih (uzih) znanstvenih disciplina iz podrucja obrane, zastite i sigurnosti, nego prije svega vlastitim sustavnim istrazivanjima onoga sto cini njen osnovni predmet i sadrzaj kao znanosti. Rezultati sustavnih defendoloskih istrazivanja dat ce novi poticaj i povecati vaznost uzih defendoloskih disciplina.

Zasto defendologija?

Obrambeno-zastitna funkcija je jedinstvena, nedjeljiva. Ona u sebi sadrzi raspon svih cinitelja, uvjeta i djelovanja neophodnih za ostvarivanje sigurnosti. U hrvatskom jeziku nema rijeci kojom bi se moglo izraziti to jedinstvo. Moze se reci: znanost o obrani i zastiti ili znanost o obrani, zastiti i sigurnosti. U Sloveniji su za znanost o obrani (kao politickoj kategoriji) usvojili naziv "obramboslovje", sto bi u hrvatskom bilo "obranoslovlje", kao sto je, primjerice, "zrtvoslovlje",

"jezikoslovlje".⁴ Obranoslovlje bi bio dobar naziv za znanost o obrani, ali on ne "pokriva" ono što sadrži naš pojam "zastita", dakle, ne odgovara onome što sadrži obrambeno-zastitna funkcija, odnosno obrana, zastita i sigurnost. Zato je trebalo naći naziv koji će u sebi sadržavati i izrazavati cjelinu obrane, zaštite i sigurnosti i biti svjetski prepoznatljiv.

Poput drugih znanosti, i ovdje je trebalo posegnuti u latinski i grčki jezik. Rezultat traganja je riječ **defendologija**. Ona dolazi od latinske riječi **defendo, defendere, defendi, defensum**, što znači: **odbiti, odvratiti; braniti, stiti**, i grčke riječi **logos**, sa svima dobro poznatim značenjem (*riječ, govor, odnosno znanost*).⁵ Primjerena je i riječ **filaktologija**, ali je njena grčka osnovica **phylax, phylaktos** u svijetu manje poznata u području "obrana i zastita" (osim u zdravstvu: *profilaksa* i sl.) od navedene latinske riječi.⁶

Defendologija se može definirati kao opća znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti, odnosno kao znanost koja izučava zakonitosti postojanja, ostvarivanja i razvoja obrambeno-zastitne funkcije i sigurnosti uopće i u konkretnom društvu. Ona proučava zakonitosti na kojima se temelji postojanje i ostvarivanje obrambeno-zastitne funkcije i sigurnosti živih bića, posebno čovjeka i ljudskog društva, ljudskih zajednica i država. S obzirom na složenost, sličnost i razlicitost "medija sigurnosti" (živa bića, planetarno i svemirsko okruženje, ljudsko društvo sa svojim rasama, narodima/nacijama, društvenim i političkim odnosima i sustavima) i

⁴ Značenje pojmova "obrana" i "zastita" je u političkom govoru suženo i prilagođeno vojnopoličkim potrebama. Pod obranom se najčešće podrazumijeva obrana države od vanjskog napada (i vojska kao glavni činitelj obrane i sigurnosti), a pod zaštitom različite civilne aktivnosti u funkciji sigurnosti. U znanosti o obrani, zaštiti i sigurnosti pojmovi "obrana", "zastita" i "sigurnost" imaju svoje izvorno i potpuno značenje. *Pod zaštitom se podrazumijeva stvaranje uvjeta u kojima se ugrožavanje (živog bića, vrste, društva, države...) svodi na mjeru koja ne ugrožava ostvareni stupanj sigurnosti, odnosno na smanjivanje izvora ugrožavanja i mogućnosti njihova djelovanja i na stvaranje otpornosti (imuniteta) prema ugroženostima.* Kada dodje do otvorenog ugrožavanja (napada) koje probija zaštitni sustav (zaštitni sustav ne može izdržati ispoljeni stupanj ugrožavanja), počinje ostvarivanje obrane. *Pod obranom se podrazumijeva suprotstavljanje otvorenom napadu, odnosno napadacu koji je probio zaštitni sustav.* S obzirom na složenost uvjeta u kojima se odvijaju procesi ugrožavanja i ostvarivanja sigurnosti, obrana i zastita se ostvaruju kao jedinstven a često i kao istovremen proces.

⁵ U vrijeme traženja odgovarajućeg naziva za "znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti" (kraj osamdesetih) razgovarao sam o tome s našim najvećim jezikoslovcem, profesorom **Tomislavom Ladanom**, s kojim me povezo moj prijatelj i kolega s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, prof. dr. sc. **Ivan Malkoc**. Ovo je prilika da obojici zahvalim na pomoci.

Prof. Ladan je pored mogućnosti latinsko-grčke kombinacije "defendologija", ukazao i na grčke riječi **phylax, phylaktos** (branitelj, zastitnik), **philasso** (braniti, stiti), **philatto** (paziti, stiti, brinuti se; čuvati, sacuvati;...), koje mogu poslužiti za riječ **filaktologija**, što sasvim odgovara pojmu "znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti". U engleskom postoje riječi **phylactic, prophylactic**.

⁶ U engleskom jeziku je cijelo područje obrane i zaštite pokriveno riječima koje u sebi imaju latinsku osnovicu: **defend** (braniti, obraniti; stiti, čuvati), **defender** (branitelj, zastitnik), **defence i defense** (obrana, zastita), **defensibility** (branjivost, obrambenost, sposobnost obrane, postojanost), **defensible** (koji se može obraniti, obraniv, održiv), **defensive** (obramben, zastitni), **defensive** (obrana, zastita).

U francuskom jeziku je slično: **la défense** (obrana, zastita; otpor; zabrana, ograda, utvrda), **le défenseur** (branitelj, zastitnik), **defensif, -ive** (obrambeni, zastitni), **la défensive** (obrana, defenziva).

U njemačkom jeziku (u nešto suženom značenju): **Defensive, die** (defenziva, obrana), **defensiv** (defenzivan, obramben).

U Esperantu je latinska osnova primijenjena vrlo dosljedno: **defendo** (obrana, zastita), **defendi** (obraniti, zastiti), **defenda** (obrambeni, zastitni).

U hrvatskom jeziku se upotrebljava riječ **defenziva**, u vojnom značenju: **obrambena radnja većih razmjera; obrana, odstupanje, povlačenje.** (*Anić, Vladimir, Rječnik hrvatskoga jezika, Novi liber, Zagreb, 1991, s. 97*).

U Rječniku stranih riječi Bratoljuba Klaića dato je potpunije značenje riječi **defenziva: obrana, zastita; stav obrane.** Navedena je i riječ **defenzivan** u značenju: **obramben, zastitni.** (*Klaić, Bratoljub, Rječnik stranih riječi, NZ Matice hrvatske, Zagreb, 1986., s. 264*).

razlicite slojeve zakonitosti, mogu se konstituirati i razlicite kategorije defendologije. Buduci se defendoloske zakonitosti mogu svrstati u tri grupe: **(a) prirodne, (b) drustvene i (c) politicke**, moze se govoriti o *biodefendologiji, sociodefendologiji i politickoj defendologiji*.⁷

Uspostavljanje i razvijanje opce (sistemske) znanosti o obrani, zastiti i sigurnosti ne umanjuje vaznost dosad razvijenih posebnih znanosti, odnosno znanstvenih disciplina, o raznim podrucjima i motriscima ove funkcije.⁸ Naprotiv! One dobivaju na vaznosti, jer se njihova saznanja utkivaju u jedinstven i cjelovit sustav znanstvenih spoznaja o ovoj zivotnoj funkciji i pridonose njenom potpunijem promisljanju, te covjekovom odnosu prema njoj i univerzalnim pitanjima sigurnosti, odnosno defendoloskoj medjuzavisnosti citavoga zivoga svijeta i njegova okruzja.

Izvod iz popisa literature

Brzezinski, Zbigniew: Izvan kontrole, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1994.

Buzan, Barry: **People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era**,

Clarke, Michael (ed.): **New Perspectives on Security**, The Centre for Defence Studies, Brassey's, UK, London-New York, 1993

Giddens, Antony: **The Consequences of Modernity**, Polity Press, Cambridge, 1990.

Giddens, Antony: **Modernity and Self-Identity**, Polity Press, Cambridge, 1991.

Huntington P., Samuel: Sukob civilizacija, Izvori, Zagreb, 1997.

Javorovic, Bozidar: Drustvene promjene i obrana i zastita, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1990.

Javorovic, Bozidar: Rat u suvremenim uvjetima, Politicka misao 4/1991., s. 13-32.

Javorovic, Bozidar: Promjene u pristupu opcoj sigurnosti, Medjunarodna politika, Beograd, br. 933/1989.

Lipschutz D., Ronnie (ed): **On Security**, Columbia University Press, New York, 1995.

Sharp, Douglas B.: The Revolution Against Evolution

Shaw, Martin: **Global Society and International Relations**, Polity Press, Cambridge, 1994.

Sorensen G. **Individual Security and National Security. The State Remains the Principal Problem**, Security Dialogue, Vol. 27, No 4, Dec. 1996.

⁷ Prirodne su biologskog (odnosno biotickog) karaktera i odnose se na zivi svijet, a mogu se podijeliti na (a) **opce** i (b) **posebne**, te na obrambeno-zastitne zakonitosti **(1) jedinke, (2) biologske zajednice i (3) vrste**. Opce vrijede za sav zivi svijet, a posebne za pojedine grane zivoga svijeta (za biljke, zivotinje i ljude). Sasvim je prirodno da se ovim pitanjima bave i temeljne prirodne znanosti kao sto su biotika (znanost o zivotu), biologija (skup znanosti o zivoj prirodi), botanika, zoologija i antropologija.

Drustvene zakonitosti vrijede za ljudsko drustvo i njegove zajednice. Jedan njihov oblik su politicke zakonitosti, svojstvene politickim odnosima i politickoj organizaciji drustva.

⁸ U podrucju obrane, zastite i sigurnosti postoje brojne znanstvene discipline. U polju drustvenih znanosti to su primjerice: **viktinologija** (zrtvoslovlje) - znanost o zrtvi i nacinu kako covjek postaje zrtvom, **polemologija** - znanost o ratu kao pojavi u ljudskom drustvu, **irenologija** - znanost o miru, **krizologija** - znanost o krizama i njihovom prevladavanju, **kriminologija** - znanost o krivicnim djelima kao drustvenoj pojavi, **kriminalistika** - znanost o otkrivanju zlocina, **kriptologija** - znanost o slanju tajnih poruka, odnosno o zastiti podataka; **ekonomika obrane i zastite** - znanost o gospodarskim osnovama i ekonomskim posljedicama ugrozavanja i ostvarivanja obrane i zastite; **ratno pravo i pravo obrane i zastite**. U podrucju **vojnih znanosti** postoje: **vojna doktrina** - (a) *kao nauka* (o primjeni znanstvenih spoznaja u izgradnji i upotrebi vojne sile) i (b) *kao sustav saznanja i pravila* po kojima se ponasa vojna sila, posebice vojna organizacija u miru i ratu; **strategija** - teorija i praksa izgradnje i upotrebe oruzanih snaga (u okviru nje su **operatika i taktika**); **vojna povijest, vojna geografija, vojna sociologija, ratna vjestina** - sustav znanja i pravila o vođenju rata itd. U ovom podrucju su i **politicka geografija** i (sporna) **geopolitika**.

CENTAR ZA DEFENDOLOSKA ISTRAZIVANJA CDI

DEFIMI - CENTAR ZA DEFENDOLOSKA ISTRAZIVANJA

Centar za defendoloska istraživanja osnovan je 1. siječnja 1998. u želji:

- (a) da pridonosimo razvoju znanstveno-istraživačkog rada u oblasti obrane, zaštite i sigurnosti,
- (b) da znanstvenicima (posebno mladim) stvorimo institucionalne mogućnosti za organizirani istraživački rad u području defendologije, za samoinicijativnu individualnu i grupnu izradu i ponudu istraživačkih projekata i programa odgovarajućim nacionalnim i međunarodnim fondovima, zakladama i drugim zainteresiranim ustanovama i organizacijama i za njihovu realizaciju,
- (c) da stvorimo uvjete za organizaciju znanstvenih skupova i izdavanje znanstvenih i stručnih radova iz ovog područja.

Centar djeluje kao organizacijska jedinica Društva DEFIMI d.o.o., koje je registrirano za istraživanja u području društvenih i privrednih djelatnosti, za pružanje intelektualnih usluga, za izdavačku djelatnost, te za pružanje i korištenje informacija i znanja.

Centar djeluje kao privatna, nevladina ustanova.

Područje djelovanja

Područje mogućeg djelovanja Centra je vrlo široko i obuhvaća (a) defendoloska istraživanja i razvoj, (b) organizaciju znanstvenih i stručnih skupova, (c) izdavačku djelatnost, (d) suradnju sa sličnim ustanovama u zemlji i svijetu i sl.

1. Defendoloska istraživanja i razvoj:

- etiologija ugrožavanja: prirodni, socijalni, tehnološki i drugi izvori ugrožavanja lokalnog, nacionalnog i globalnog značaja, njihovi korijeni, uzroci, oblici i posljedice;

- socijalni sukobi i mogućnosti njihova sprecavanja i rješavanja;
 - pitanja rata i mira u suvremenim uvjetima; rat i politika;
 - ratovi, vojne i ratne doktrine i strategije;
 - terorizam i antiterorizam;
 - ugrožavanje i zaštita ekosustava;
 - teorija obrane i zaštite, obrambena i zaštitna funkcija, suvremene koncepcije i sustavi obrane i zaštite;
 - teorija sigurnosti, individualna, nacionalna i međunarodna sigurnost, lokalna i globalna, opća i posebna sigurnost; sustavi nacionalne i međunarodne sigurnosti; svemir i sigurnost;
 - upravljanje sustavima nacionalne i međunarodne sigurnosti;
 - upravljanje krizama;
 - vojna obrana, vojna sila, vojne organizacije, vojnopolitičke organizacije, vojnopolitički odnosi i procesi;
 - civilna obrana, civilno-vojni odnosi, civilno društvo;
 - gospodarska obrana; ekonomika obrane i zaštite;
 - obavjestajni i policijski sustavi;
 - međudržavne regionalne, kontinentalne i svjetske integracije i sustavi sigurnosti;
 - nacionalna i međunarodno pravo o obrani, zaštiti i sigurnosti;
 - odgoj i obrazovanje za potrebe obrane, zaštite i sigurnosti;
 - defendoloski aspekti suvremenih informacijskih, komunikacijskih i drugih integracijskih sustava;
 - defendologija, znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti.
- 2. Znanstvene i stručne skupove i priredbe:**
- seminari, okrugli stolovi, savjetovanja i simpoziji nacionalnog i međunarodnog značaja;

- promotivne priredbe i izlozbe.

3. Izdavačku djelatnost:

- izdavanje knjiga u okviru biblioteka “Defendologija” i “Hrvatski domovinski rat”;
- izdavanje revije “Defendologija”;
- drugi oblici izdavačke djelatnosti.

4. Suradnju sa sličnim ustanovama u zemlji i svijetu.

Centar će, poput sličnih organizacija u svijetu, imati svoje **clanove**. To će biti *znanstvenici*

*svih stupnjeva i zvanja, područja i polja, zaokupljeni defendoloskom problematikom i zainteresirani za rad u ovakvom Centru. Izbor članova vršit će povjerenstvo koje će imenovati Uprava Društva. Svi članovi Centra činit će *Znanstveno vijeće*, kojemu će predsjedati direktor Društva, odnosno Centra. Rad članova Centra i Znanstvenog vijeća odvijat će se prema posebnom pravilniku.*

Članovi Centra djelovat će kao istraživači i voditelji projekata koje su ugovorili, članovi redakcijskih odbora i urednici, autori i recenzenti, sudionici i voditelji znanstvenih i stručnih skupova i sl.

Ova revija izlazit će zasada četiri puta godišnje. U njoj ćemo prvenstveno objavlјivati radove iz područja teorije obrane, zaštite i sigurnosti kao prirodnog i društvenog fenomena. Zelja nam je da potaknemo znanstvenike na dublje promislјanje obrambeno-zastitne funkcije i sigurnosti i stvaranje temelja defendologije kao systemske znanosti o obrani zaštiti i sigurnosti.

Revija Defendologija izlazi na hrvatskom i engleskom jeziku. Izdanje na engleskom jeziku salјemo na adrese svih vaznijih defendoloskih i politoloskih instituta u svijetu. Time zelimo nasu defendolosku misao pribliziti znanstvenicima drugih zemalja i s njima uspostaviti odgovarajucu suradnju.

Bit ćemo zahvalni na svakoj pomoci koja vodi unapredjenju ove revije.

SADRZAJ: Korak u iskorak.....	1
Defendologija – znanost o obrani, zaštiti i sigurnosti.....	3
Centar za defendoloska istrazivanja.....	9

Izdavac/Publisher: DEFIMI d.o.o., 10431 Sveta Nedjelja, **Rakitje**, Stari hrast 47,
Glavni i odgovorni urednik/Editor in Chief: Bozidar Javorovic
Urednistvo/Editorial Board: Vlatko Cvrtila, Bozidar Javorovic, Alen Javorovic, Darko Lackovic, Tomo Radicevic
Kompjuterski slog/Layout: Defimi
Likovno rjesenje/Cover Design: Svjetlana Javorovic
Recenzent/Reviewer: dr. sc. Tomo Radicevic
Naklada/Edition: 500 primjeraka/copies
Tisak/Print: STAJER-GRAF, Zagreb, Slavka Batusica 4
List izlazi kvartalno.
Besplatan primjerak.
Adresa Urednistva/Adress: DEFENDOLOGIJA, DEFIMI d.o.o., 10431 Sveta Nedjelja, **Rakitje**, Stari hrast 47.
Telefon: ++385 01 3371117, **Mobitel:** 098 311298, **Faks:** ++385 01 3372795
E-mail: DEFIMI@defimi.hypermart.net ili alen@pmail.net

BUMBAR d.o.o., Rakitje, A. Cesarca 11
10431 Sv. Nedjelja

Telefon/Faks: +385 01 3371296
+385 01 3370922